

Samtalsguide till:

Gud: Jakten

Läsguide till boken *Gud: Jakten*

Frågor för samtal och stöd för egna studier

Öppning

Bokcirklar, akademiska seminarier och bibelstudiegrupper i församlingar – det är några av de sammanhang där jag själv har haft förmånen att få diskutera böcker med andra. Sådana samtal ger möjligheter att få idissla en text och bena ut vad den betyder, men också att tillsammans med andra fundera på vad det jag läst har för betydelse för mitt eget liv. Förhoppningsvis kan frågorna i den här läsguiden fungera just så.

Gud: Jakten består av tolv kapitel med olika teman: konsumtion, nationalism, islam, digitalisering, gemenskap, kristen höger och så vidare. Kapitlen hålls samman av några genomgående tanketrådar: existentiell längtan, teologi, filosofi och frågor om livets andliga dimensioner. Den här kombinationen av variation och sammanhållning brukar passa bra för läsning i en bokcirkel. Antingen läser man hela boken inför en träff, eller så delar man upp den och tar ett eller ett par kapitel till varje samling.

Som en inspiration och ett underlag för studium och samtal följer här frågor till varje kapitel. Första frågeställningen rör konkreta fakta, men de följande går vidare till sådana frågor som tar sikte på det livsnära och personliga. Naturligtvis går det bra att både stryka och lägga till frågor – liksom att säga »pass« under samtalet.

Öppna samtal är kongenialt med bokens ärende, och dess tes att vi behöver öva oss i att tala om våra livsåskådningar och grundläggande övertygelser. Vi behöver det för att fördjupas i dem och förstå oss själva bättre i en global värld. På så sätt kan vi också växa i kunskap så att vi kan avslöja charlataner och andra som försöker kapitalisera på vår existentiella osäkerhet.

Joel Halldorf

KAPITEL 1: Existentiell svindel i det tjugoförsta århundradet

Faktafrågor

Inledningskapitlet nämner en rad unga författare och konstnärer som utforskar teman som rör religion och helighet, bland andra Sara Parkman, Wera von Essen och Anna Brynhildsen.

- Vilka exempel på religiös tematik har du mött i kultur eller samhällsdebatt på sistone?
- Uppfattar du att det finns ett växande intresse för religion och andlighet i kultur och populärkultur i dag?

Filosofi & teologi

»Alla tillber. Vi har bara att välja på vad«, hävdar författaren David Foster Wallace. Människan är, menar Halldorf, *homo adorans* – en dyrkande eller tillbedjande varelse.

- Håller du med om det?
- Vilken är din egen syn på människan?
- Hur ser du på människans till synes eviga relation till religion och andlighet?

Livsnära samtal

Kapitlet inleds med en berättelse om »existentiell svindel«.

- Kan du känna igen dig i det här ordet? Är det ett bra begrepp för att beskriva erfarenheten av förundran inför tillvarons mystik och oändlighet?
- Vad kan utlösa en sådan svindel, och vad säger den här känslan om oss och världen?
- Vill du dela med dig av något tillfälle då du erfarit något liknande?

Handling & självreflexion

Halldorf vill ha ett samhälle som gynnar religiös och existentiell reflexion.

- Lever du själv ett liv där detta får utrymme? Om inte, vad skulle du vilja förändra så att det fick mer plats?

KAPITEL 2: Oroliga hjärtan, oändligt begär

Faktafrågor

Kyrkogången kring jul har ökat sedan 1950-talet, trots att sekulariseringen gått längre.

- Varför har det blivit så?

För omkring 40 år sedan talades det mycket om att göra upp med sådant som ett traditionellt julfirande eller examensfester, men i dag är detta inte en så vanlig diskussion.

- Vad beror det på, tror du?

Filosofi & teologi

Douglas B. Holt menar att marknadsföring bör ske via myter, så att företag knyter an till sin tid på ett existentiellt plan.

- Kan du ge något exempel på aktuella marknadsföringsmyter?

Halldorf menar att frånvaron av traditioner och robusta livsåskådningar gör att människor tilltalas av den här typen av marknadsföringsmyter.

- Håller du med det?

Mot slutet av kapitlet diskuteras hur filosofi, konst, politik och religion på olika sätt kan »mildra den materiella statusstressen«.

- Sker ett sådant »mildrande« i den tradition eller livsåskådning som du tillhör, och i så fall hur?
- Vilken undervisning och vilka samtal kring materiell rikedom och framgång finns i de sammanhang du rör dig i?

Livsnära samtal

Det här kapitlet handlar om shopping som ett uttryck för existentiell rastlöshet.

- Vilka uttryck tar sig rastlösheten i ditt liv?
- Augustinus menade att den rastlösa oro som kännetecknar människan är ett tecken på hennes längtan efter »Något Större«.
- Håller du med om det?

Handling & självreflexion

Konsumtionen ökar och julhandeln fortsätter att slå rekord år efter år, trots allt vi vet om klimatkris och världsfattigdom.

- Hur ser du på det?
- Finns det något du skulle vilja göra i ditt eget liv för att förändra det? Uppfattar du att det är möjligt, eller är de sociala kraven på att till exempel ge dyra presenter och att äga många saker för stora?
- Går det att tala om detta utan att skuldbelägga eller moralisera?

KAPITEL 3: Själens charlataner

Faktafrågor

I boken definieras en tradition som »teologiska eller filosofiska rörelser som ger en samlad bild av människan och världen« (s. 44). Det sägs vidare att alla människor finns i en tradition, och att till och med den moderna idén om att man ska bryta upp från traditioner är ett slags tradition.

- Hur tänker du om en tradition? Vad är det?
- Finns det några andra inslag som är så vanliga i vår tid att du skulle beteckna dem som en del av en »modern tradition«?

Filosofi & teologi

»Men hur gör man då för att debattera det inre livet?«, frågar Halldorf. Därefter diskuterar han »existentiella axiom« och traditioners relation till vetenskap (s. 44–47). Han påstår att den yttersta prövningen av en tradition är om den gör världen begriplig.

- Håller du med om Halldorfs resonemang?
- Vad tänker du om bilden av en tradition som ett ekosystem som dyker upp senare (s. 70)? Är bilden av ekosystem begriplig, och underlättar den din förståelse av religiösa och andra traditioner?

Livsnära samtal

Kapitlet lyfter fram »existentiella axiom« (s. 44).

- När du ser tillbaka på ditt liv, kan du se att du själv har ändrat dig på några avgörande punkter när det kommer till »existentiella axiom«? Något som till exempel rör människosyn, samhällsvision, politisk ideologi, vad som är grunden för ett gott liv eller synen på Gud?
- Vad, i så fall, förändrades, och vad var det som fick dig att ändra dig?

Handling & självreflexion

En tes i det här kapitlet är att bristen på existentiella samtal i vår tid lämnar fältet öppet för »själens charlataner«.

- Vad bör man göra åt detta?
- Finns det något som du själv kan göra?

KAPITEL 4: Pingstens extas i ingenjörernas folkhem

Faktafrågor

Karismatisk kristendom är en av de mest växande religionsformerna i dag, särskilt i det globala syd. Beräkningarna varierar, men forskare menar att anhängarna till olika pingstväckelser uppgår till mellan en kvarts och en halv miljard människor världen över.

- Vad tror du att detta genomslag för »pingstens extas« beror på?
- Fundera på de livsöden som dyker upp i det här kapitlet – Parham, Seymour, Farrow, Lidman, med flera – och om deras berättelser ger några ledtrådar till frågan ovan.

Filosofi & teologi

Reflektera vidare kring förhållandet mellan extas och rationalitet – mellan förnuft och hänryckning, eller mellan Apollon och Dionysos. Halldorf beskriver moderniteten som präglad av rationalitet på ytan, men med extasen som en vild underström.

- Vad säger du om den bilden? Hur uppfattar du att relationen mellan dessa är i nutid?
- Har det förändrats något på senare tid, och hur i så fall?
- Är någon av dem mer ansedd än den andra? Finns det olika sektorer av samhället, där det ena eller det andra värderas högre?

Livsnära samtal

- Är extasen något som lockar eller skrämmer dig? Varför?
- Väcker »extas« andra känslor hos dig, och vilka i så fall?

Handling & självreflexion

Rasismens djupa påverkan på samhället har på sistone uppmärksammats i rörelser som »Black Lives Matter«. Ibland beskrivs andliga erfarenheter som något passivt och inåtvänt, till skillnad från politiken som är aktivistisk och utåtvänd. Men på Azusa Street fick sådana erfarenheter konkreta politiska konsekvenser genom att man gjorde upp med den rasism som präglade samhället.

- Finner du något att lära av detta?
- Ser du några vägar i ditt liv för att förena det existentiella och det politiska?

KAPITEL 5: En nation, i stället för Gud

Faktafrågor

»Finns det någon kraft i världen som orsakat mer elände och krig än religion?« Det är en fråga som människor i dag ofta ställer sig. Men som det konstateras i detta kapitel är få av historiens krig renodlade religionskrig. Däremot »finns det nästan ingen ände på hur mycket blod som i vår moderna tid har flutit i nationens namn«.

- Varför är vi så benägna att betrakta religion som en våldsam och dödlig kraft?
- Varför tror du att vi ibland har svårt att se det våld som stater utövar?

Filosofi & teologi

Idén om nationen har föreställningen om att den är värd att dö och döda för.

- I vilken mening är det en religiös föreställning?
- Notera vilka argument för en sådan tolkning som Halldorf anför. Samtala om hans analys.

Livsnära samtal

Vad är egentligen värt att dö för?

- Finns det några ideal som du skulle vara beredd att riskera ditt liv för – eller åtminstone önska att du var beredd att riskera det för.

Handling & självreflexion

Krig, våld och konflikter är ett vanligt inslag i både människans historia och – i mindre skala – våra vardagsliv.

- Finns det i ditt liv, i de gemenskaper som du tillhör eller i din tradition, några konkreta praktiker eller principer vars syfte är att skapa fred och försoning?

KAPITEL 6: Teknologin och de nya gudarna

Faktafrågor

På sidorna 122–125 skriver Halldorf om hur digitaliseringen riskerar att urvattna demokratin. Det demokratiska statsskicket växte fram i symbios med Gutenbergs tryckpress, som skapade ett »ekosystem« av läsare, tidningar, förlag, redaktörer och politiker. Det digitala ekosystemet är annorlunda. Det formas av algoritmer, saknar redaktörer och tenderar att premiera innehåll som engagerar känslomässigt.

- På vilket sätt kan detta bli ett problem för politiken och demokratin?
- Vad kan man i så fall göra åt det?

Filosofi & teologi

I slutet av kapitlet skriver Halldorf om integrationen mellan digital teknik och religion, något som blivit aktuellt i samband med coronapandemin.

- Vilka är förutsättningarna för att låta religion och digital teknik giftas samman?
- Är det, utifrån den tradition du befinner dig i, något särskilt man bör vara uppmärksam på när det kommer till en sådan förening? Om inte, varför inte?

Livsnära samtal

Shoshana Zuboff beskriver hur den digitala teknologin skördar våra inre liv och tar över våra drömmar. En annan forskare, psykologen Jean M Twenge, menar att digitaliseringen lett till dagens unga dricker mindre, slåss sällan men mår sämre än äldre generationer.

- Känner du igen dig och din omgivning i dessa beskrivningar?
- Hur påverkas du själv av att använda sociala medier och andra digitala verktyg?

Handling & självreflexion

Digital teknik är ett relativt nytt fenomen, ändå kan det finnas gammal visdom som är relevant när det gäller att hantera den.

- Finns det någon sådan kunskap eller visdom i din tradition och de sammanhang du hör hemma? Vad kan vara värt att ta vara på?
- I judisk tradition är till exempel sabbaten en dag av vila, också från teknologi och media.
- Finns det några regler eller livsmönster (praktiker) som du känner till och som skulle kunna vara värdefulla för dig och andra i en digitaliserad värld?

KAPITEL 7: Ensamhetens spöke och gemenskapens evangelium

Faktafrågor

Statistiskt är det svårt att avgöra om ensamheten är liten eller stor i vårt samhälle i dag.

- Vad är ditt eget intryck av »ensamhetens spöke«, baserat på personliga erfarenheter och människor runt dig? Uppfattar du att människor känner sig ensamma?
- Vilka tecken ser du på en längtan efter mer och närmare gemenskap?

Filosofi & teologi

Människan är en gemenskapsvarelse, hävdar Halldorf i detta kapitel: en person som söker och bara kan blomstra i gemenskap. Gunnar Ekelöf å sin sida trodde »på den ensamma människan« och Hjalmar Söderberg på »själens obotliga ensamhet«.

- Hur tänker du om människans grundtoner »gemenskap« och »ensamhet«?

Livsnära samtal

Det finns både ofrivillig och självvald ensamhet.

- Har du upplevt ofrivillig ensamhet? Vill du berätta om hur det var eller är?
- Vad har du för erfarenheter av den självvalda ensamheten – det som på engelska kallas *solitude*? Vad betyder den för dig? Om du inte tycker om den eller står ut med den, vad tror du att det beror på?

Handling & självreflexion

Människan är så rädd för ensamhet att hon flyr de ensamma, skriver Halldorf.

- Finns det någon ensamhet i ditt liv, eller bland människor du har runt dig, som du skulle behöva bryta? Hur skulle det rent praktiskt gå till?
- Finns det något som hindrar dig från att göra det?

KAPITEL 8: Sex, kärlek, jämlikhet

Faktafrågor

Den sexuella aktiviteten sjunker i många moderna länder, inklusive Sverige.

- Vad kan var orsakerna till det?

Filosofi & teologi

Grekerna hade flera ord för kärlek: *eros*, *agape*, *storge* och *filia*.

- Behöver vi också använda olika ord? Vilka ord skulle vi i så fall behöva använda oftare, och vilka ytterligare ord skulle behövas?
- Finns det något slags kärlek som vi saknar ett bra ord för?

Livsnära samtal

Stanna upp inför det här avsnittet på sidan 159: »Att facetime:a med sina nära och kära kan vara fint, men ofta gör det bara längtan efter att verkligen mötas ännu starkare. Men vad är det egentligen vi åtrår när vi längtar efter det fysiska mötet? Alltså inte bara det sexuella, utan något så enkelt som att få sitta bredvid en vän på en bänk och värmas av samma eftermiddagssol. Det begäret berättar något om vår mänsklighet – men vad?«

- Känner du igen dig? Hur skulle vilja beskriva din längtan efter att vara fysiskt närvarande tillsammans med andra?
- Vad handlar den längtan om?
- Hur har du upplevt bristen på sådan gemenskap (med arbetskamrater, vänner, barnbarn) under coronapandemin?

Handling & självreflexion

Moderniteten är paradoxal, konstaterar sociologen Eva Illouz. Å ena sidan är vi fria att välja partner och har gjort upp med många former av diskriminering knuten till sexualitet. Å andra sidan är vi, menar hon, »alltmer osäkra på hur man förväntas bete sig. Vi saknar en välkänd samling regler och normer för att sköta våra liv« (s. 166).

- Känner du igen den här osäkerheten i samhället eller hos dig själv?
- Vad beror den på, och vad kan man göra åt den – om man nu ska försöka göra något åt den?
- Ska regler och normer vägleda umgänget mellan män och kvinnor, och vilka i så fall?

KAPITEL 9: Den kristna högern: Donald Trump och Guds död

Faktafrågor

Från sidan 184 och framåt berättar Halldorf om den evangelikala rörelsens progressiva politiska rötter. Det är en historia av social aktivism, kamp mot slaveriet och för demokrati och, på sina håll, för kvinnors rättigheter.

- Var du bekant med den här historien sedan tidigare?
- Vilka tankar väcker den hos dig?
- Hur ser du på de förklaringar till rörelsens förändring som presenteras längre fram i kapitlet?

Filosofi & teologi

Religion och politik ska inte blandas samman! Så lyder en vanlig uppfattning i vår tid. Men som det här kapitlet visar har en sådan sammanblandning präglat kyrkorna i allt ifrån kampen mot slaveri och för svartas rättigheter i medborgarrättsrörelsen, till den kristna högerns mobilisering från 1970-talet.

- Hur ser du på sambandet mellan religion och politik? Är det önskvärt, ofrånkomligt eller något som kan och ska undvikas?

Livsnära samtal

»Fear's a dangerous thing, it can turn your heart black, you can trust«, sjunger Bruce Springsteen. Historikern John Fea påstår att det är rädslan som drivit de evangelikala till Trump.

- Vilka rädslor ser du som formar politiken i vår tid?
- Vad är riskerna med det?
- Finns det något som du själv är så rädd för att det skulle kunna påverka din politiska, filosofiska eller teologiska världsbild?
- Är rädsla alltid en problematisk politisk drivkraft? Kan den ibland vara nyttig? I så fall, under vilka omständigheter?

Handling & självreflexion

Halldorf menar att man ska undvika att ens politiska, filosofiska eller teologiska ståndpunkter formas av en strävan att nå makten, eller av att man vill tycka annorlunda än sina motståndare.

- Kan du känna igen den risken i ditt eget liv (i allt från familjegräl till politiska diskussioner)? Vad gör du i så fall för att undvika det?

KAPITEL 10: Islam: Vän eller fiende?

Faktafrågor

Orsakerna till extremism och terrorism i dag finner många i delar av islam.

- Hur tänker du? Ligger orsakerna i islam, i politiska, ekonomiska och sociala omständigheter, eller i något annat?
- Vilket ansvar har politiska och religiösa företrädare (och teologer) för fanatism inom deras led?

Filosofi & teologi

Traditioner är organiska och förändras med historiens gång – det är en tes i den här boken. Fundera på förutsättningarna för reform av religiösa och politiska traditioner.

- Går det att reformera traditioner, utan att bryta kontinuiteten bakåt?
- Hur har religiösa traditioner förändrats/utvecklats med bevarad identitet?

Livsnära samtal

Kapitlet handlar om islam, en religion som har en kort historia i Sverige.

- Vilka personliga erfarenheter har du av islam? Har du mött eller lärt känna någon praktiserande muslim? Har du besökt en moské eller varit med på en muslimsk högtid?
- Finns det saker inom islam som du beundrar eller finner vackra? Finns det saker som du har svårt att förstå eller tycker är problematiska?

Om du själv är muslim:

- Vilka är dina erfarenheter av att möta människor som har lite eller ingen tidigare erfarenhet av islam?
- Har du fått introducera någon till hur det är att leva som muslim? Vilka reaktioner möter det?

Handling & självreflexion

De senaste decenniernas terror och storkrig har skapat djupa sår och en ömsesidig miss-tänksamhet mellan många muslimer och kristna eller semisekulära västerlänningar. Den samhörighet som var självklar för ett antal år sedan känns i dag fjärran.

- Vad behövs för att förändra detta?
- Vad kan du själv göra och de sammanhang som du finns i?

KAPITEL 11: Katolska utblickar: Makten och folkligheten

Faktafrågor

Reformationen i Sverige gick hand i hand med en kritik av den katolska kyrkan, och forskare har noterat hur anti-katolicism med tiden blev en del av den moderna identiteten i många protestantiska länder. Samtidigt har det också, som det här kapitlet också tar upp, funnits en fascination för den katolska kyrkan inte minst i kulturlivet i Sverige.

- Hur uppfattar du att synen på den katolska kyrkan är i dag?
- Vilken syn har du själv på den romersk-katolska traditionen?

Filosofi & teologi

Den brittiske författaren G K Chesterton kallade kyrkan för en »lejonämjare« (s. 237), och han menade att målet inte var att formulera »balanserade ståndpunkter« – en mellanväg som är »lagom« – utan att låta dramatiska övertygelser balansera varandra. Kantring och fanatism uppstår, enligt det här synsättet, när kyrkan misslyckas med att hålla samman paradoxerna.

- På vilket sätt skulle det här resonemanget om paradoxer kunna hjälpa dig att förstå kristen teologi?
- Kan du se paralleller till andra livsåskådningar, ideologier eller filosofier?

Livsnära samtal

En del påstår att den klassiska moderniteten var fokuserad på ord och att dagens sen- eller postmoderna värld är mer intresserad av bilder och symboler. Det ses som förklaringen till att Instagram och Netflix slår romaner och bibliotek. Men det kan också förklara det stora intresset för katolska företeelser som liturgi och ikoner. För det är genom bilder och symboler som samtidens människor helst relaterar till det heliga.

- Håller du med om det? På vilket sätt kan du känna igen det i ditt eget liv? Eller föredrar du text (till exempel böcker och predikningar) före bilder och ritualer?
- Kan man förstå lockelsen till den katolska kyrkan på andra sätt?

Handling & självreflexion

Filosofen Josef Pieper beklagar att vi lever i en kultur som är så fixerad vid arbete och prestation, att festen – det verkliga firandet! – har fått stå tillbaka.

- Håller du med om att det är så? Vad bör man i så fall göra för att förändra det?
- Enligt Pieper finns en naturlig koppling mellan fest och fromhet, och därför är det enligt honom inte överraskande om sekulariseringen leder till mindre fester.
- Är det så utifrån dina iakttagelser?
- I de religiösa festerna firar man dramatiska kosmiska skeenden: livets seger över döden, eller Guds kärlek till världen.
- Vad firar du i ditt liv? Finns det något som du skulle vilja fira mer?

KAPITEL 12: Den gudlösa traditionen

Faktafrågor

Läs och fundera på statistiken på sidorna 257–258.

- Uppfattar du att Sverige är ett kristet eller sekulariserat land?
- Reflektera över vad du lägger i termerna »kristet« och »sekulariserat«. Vad krävs för att man ska tala om ett land som antingen det ena eller det andra?

Filosofi & teologi

Kyrkohistorikern Alec Ryrie menar att när ateismen växte fram drevs den framför allt av ett moraliskt patos.

- Tycker du tesen är rimlig? Varför/varför inte?
- Vilken roll tror du moralen spelar i dag, när någon funderar på att närma sig en religiös tradition?

Livsnära samtal

På sidan 268 skriver Halldorf om kopplingen mellan ett kristet arv och demokrati och mänskliga rättigheter.

- I vilken mening ser du att det finns en sådan koppling?
- Tror du att en etik som betonar människolivets okränkbara värde kan överleva i en sekulariserad kultur? Varför/varför inte?

Handling & självreflexion

Filosofen Martin Hägglund menar att en sekulär tro på alltings förgänglighet är nödvändig för att verkligen uppskatta och lära sig se tingens skönhet. Halldorf å sin sida beskriver Guds närvaro som ett ljus som alltid lyser på skapelsen, så att dess skönhet strålar klart. Samtala om dessa två sätt att se på världen.

- Vilka likheter och skillnader finns det mellan dessa sätt att se på tillvaron?
- Tilltalas du mer av det ena eller det andra?

EPILOG: Från jakt till äventyr

Faktafrågor

Enligt sociologerna Linda Woodhead och Paul Heelas är »spiritualities of life« en växande typ av andlighet i dag, där det mänskliga och det gudomliga uppfattas som identiska. Att »förverkliga sin potential« blir då det högsta och mest eftersträvansvärda i tillvaron, inte att få kontakt med en Gud som är högre och annorlunda.

- Ser du exempel på detta i vår samtid?
- Hur tänker du kring det? Är det något positivt eller problematiskt?

Filosofi & teologi

Under antiken var filosofi inte bara en teoretisk kunskap om världen, utan ännu mer en praktisk livskunskap. Varje filosofskola presenterade inte bara sin teori utan också en idé om vilken väg som människan borde vandra.

- Varför har detta förändrats i vår tid?
- Vad tror du är konsekvenserna av denna förändring inom filosofin?

Livsnära samtal

Halldorf ser en rastlöshet i samhället i dag.

- Vad kännetecknar ditt eget liv och ditt andliga intresse/sökande?

Handling & självreflexion

Fundera på och samtala om de tre andliga råd som avslutar boken.

- Är det något eller några råd som du vill ta till dig och tillämpa? Varför? Varför inte?
- Är det något råd som du vill lägga till efter att ha läst boken?